

Prilog reformama glazbenog odgoja

(2. nastavak)

Uz 4. — Glazbeni odgoj uvršten je u sve razrede obaveznih osmogodišnjih škola. To je dobro, pa to treba i dalje zadržati. Planom za osmogodišnje škole razdijeljeno je obučavanje glazbe u tim školama na dva razvojna stupnja:

a) Glazbeni odgoj u prvim, drugim i trećim razredima povjeren je razrednim nastavnicima (učiteljicama i učiteljima), koji nisu — u većini — stručno-glazbeno odgojeni. To je razlog što nastava glazbe na prvom razvojnom stupnju nije onakva kakvu bismo željeli i kakva bi ona mogla biti.

b) U četvrtim razredima (u mnogim školama tek u petim) preuzima glazbeni odgoj predmetni nastavnik, koji je stručno osposobljen za taj posao, ali i u tom pogledu ima još mnogo izuzetaka na štetu stručnosti. Plan je u načelu dobar, no njegovo je provođenje u mnogome ometano. Razmotrimo činjenice! Mnoga djeca dolaze u prisniji dodir s glazbom tek pošto stupe u školu. Ne smijemo zaboraviti na presudno značenje prvog dodira djeteta s glazbom, koji bi trebao prenijeti dječje duše u svijet ljepote i njima dotad nepoznatih doživljaja. Taj visoki etički i estetski čin zahtijeva ličnost koja cijeni i voli, pa zato i pozna, neprolazne vrednote glazbene umjetnosti.

Kako to izgleda u praksi?

Jednoga će dana učiteljica najaviti: »Djeco, danas ćemo pjevati nekoliko pjesmica koje će poslužiti vama u vašim igrama. Takve pjesmice nazivamo brojalice. Slušajte mene, pa ćete zatim ponoviti sa mnom!«

Brojalica glasi:

Tri mesara buhu klala.
Buha sim, buha tam,
Pak na koncu skoči van.

Slična joj je druga:

Apa, hopa, hup,
Imam gvožđen ćup.
Tko se prvi javi,
Dobit će po glavi.

Kad su učila i pamtila, smijala su se djeca, smijala se i učiteljica, no ne vjerujem da se smijala i Muzika. A tek profinjen ukus, pa doživljaj ljepote i plemenitosti? To je težak promašaj i sasvim pogrešan pristup glazbi, premda se podržava u mnogim školama.

— Ovako bi mogao izgledati drugačiji pristup. Učiteljica najavljuje: »Danas sam vam, djeco, pričala o školi, o učenicima i učenju,

o čistoći i dobrom vladanju, a sada ćemo, na kraju, zajedno poslušati malo glazbe!« (Za prvi dodir sedmogodišnjaka s glazbenim djelom treba odabrati skladbu u živahnom tempu, s oštro naglašenim ritmom i u šarolikom zvučnom ruhu. Koračnice i idealizirani plesovi u obradbi za orkestar za ovu su svrhu najprikladniji.)

Odabrati se mogu gramofonske ploče ili iste skladbe snimljene na magnetofonsku vrpcu.

— *P. I. Čajkovski* — Koračnica (2. stavak) iz baletne suite »Orašar« (»Ščelkunčik«);

— *H. Berlioz* — »Mađarska koračnica« iz kantate »Faustovo prokletstvo«;

— *F. Schubert* — »Vojnička koračnica u Duru« za orkestar;

— *Ch. Gounod* — »Koračnica i zbor vojnika« iz opere »Faust« (»Margareta«);

— *G. Verdi* — »Svečani ulazak vojskovođe«, koračnica iz opere »Aida«;

— *S. Prokofjev* — »Koračnica« iz opere »Tri naranče«. Osim koračnica, u kojima je ritam čvrsto označen, u obzir dolaze — za početak

— i neki idealizirani plesovi. Ovi također u izvođenju orkestra. Samo nekoliko primjera:

— *P. I. Čajkovski* — »Valcer cvijeća« iz suite »Orašar«;

— *Joh. Strauss* — »Na lijepom plavom Dunavu«, valcer;

— *L. Delibes* — »Mazurka« i »Valse lente« iz baleta »Coppélia«

— *A. Dvořák* — »Slavenski plesovi«, broj 1 i 8;

— *G. Bizet* — »Menuet 1.« »Menuet 2.«, Carillon i »Farandole« iz suite »Arležanka« (»L'Arlesienne«);

— *E. Grieg* — »Anitrim ples« iz suite »Peer Gynt«;

— *E. Grieg* — »Norveški plesovi«;

— *J. Gotovac* — »Simfonijsko kolo«;

— *B. Smetana* — »Polka« iz opere »Prodana nevjesta«

Sva navedena djela mogu slušati učenici prvoga do trećega razreda osnovne škole. Za vrijeme izvođenja ne dolaze u obzir nikakva objašnjavanja ni razgovori s učenicima. Glazba treba sama da ispriča svoju priču. Svaku skladbu treba odsvirati dva puta. Prvi put učenici samo mirno slušaju i prate tijek glazbe. Prije drugog slušanja može im se predložiti da kretanje glazbe poprate svojim

kretnjama (pljeskanjem, kucanjem olovke o klu- pu, tapkanjem nogama po podu i sl.) Odzivanjem na glazbene podražaje djeca već zarana aktivno upoznavaju temeljno počelo glazbe: njeno bilo (puls), koje kuca od početka do kraja sviranja.

Poznata je stvar da prosječni slušalac glazbe osjeća i prepoznaje njen puls dvojako:

a) u skupovima »po dva« (dvodijelan puls), kao u koračnicama;

b) u skupovima »po tri« (trodijelan puls), kao u valcerima, mazurkama i menuetima.

Ta će činjenica poslužiti spretnom pedagogu da već na početku aktivira pažnju djece na razumno praćenje pulsa prilikom slušanja promišljeno odabranih skladbi. Za to nisu potrebna nikakva tumačenja, kao što je pričanje o ritmu, o raznovr- snim mjerama ili o pravilnom izmjenjivanju teš- kih i lakih dijelova (doba) u mjerama.

Sve je to sadržano u samoj glazbi koja izmjenji- vanjem tonova u pokretu govori o tome ljepše i uvjerljivije od suhoparnog teoretiziranja. Da bi se malo dijete snašlo, slušajući glazbu, je li njen puls kuca u skupovima »po dva« ili »po tri«, treba da odgovori na jednostavno pitanje:

»Možeš li na ovu glazbu stupati ili plesati?«

Kada budu odgovori djece na to pitanje isprav- ni, riješit će se prvi — osobito važan — zadatak uvođenja djece u glazbeni govor.

Kao što je od presudne važnosti kakva je knji- ga koju dijete prvi put dobiva u ruke, kakav je iz- gled školske sobe u kojoj će boraviti hoće li uči- teljica dočekivati djecu blagim osmjehom koji o- hrabruje i hoće li se ona obraćati djeci ponekom toplom majčinskom riječi; isto je tako presudno važno, na kakav će način djeca doći u prvi dodir s nekim vrijednim i njima razumljivim glazbenim djelom. Prvi se dojmovi obično pamte kroz čitav život.

+

Sasvim je jasno, da »pjesmice« o nezaklanjoj buhi, ili o glavi ćupom razbijenoj, nisu prikladne s estetskog, odgojnog, a pogotovu ne s muzikal- nog stanovišta. Pedagozi, koji bez razmišljanja i odovornosti odgajatelja posizu za bilo čime što će djecu »razveseliti«, po svoj prilici nisu razmišljali o ciljevima glazbenog odgajanja početnika. Tako protječu po glazbeni odgoj sudbonosne prve tri godine (ponegdje čak četiri), u kojima djeci uopće nije približena »prava« glazba. U najboljem su slu- čaju naučila samo pregršt programiranih narodnih i društvenih popjevaka, koje pjevaju grubim neizrađenim glasovima, često u krivom tempu i u lošim glasovnim registrima. Da bi — navodno — pjevanje djece oživjelo, razredni se nastavnici slu- že kojekakvim igrčkama (zvončićima, kucanjem po čašama, po čavlima, po daskama i limenkama), stvarajući nesnosnu buku, koju mali pjevači na- stoje nadglasati. Sve se to prelijeva u neukusno

deranje pjevača, uz pratnju »orkestra«, koje nali- či bučnom isprašivanju ćilima pred nekim nebode- rom. Koliko li je to daleko od pojma glazbe a na- pose od ciljeva glazbenog odgoja djece!

+

Ovdje je bio naveden tek jedan primjer proma- šenih postupaka kod približavanja glazbe djeci naj- mladeg uzrasta. Budući da takvih promašaja ima još mnogo, a nitko se ne brine da bi se oni otkloni- li, smatram potrebnim, da u ovom glazbenom časo- pisu objavim izdvojenju studiju o *glazbenom odgo- ju djece u prva tri razreda osnovne škole*.

Zbog toga nastavljam osvrtnom na stanje pred- metne nastave glazbenog odgoja u osmogodišnjim školama.

Već je bilo navedeno da je za glazbeni odgoj učenika četvrtih (negdje tek petih) razreda pa sve do osmih osnovne škole odgovoran stručno ospo- sobljeni predmetni nastavnik. Na žalost, u mnogim osnovnim školama koje su udaljenije od većih gra- dova takav nastavnik (glazbeni stručnjak) ne po- stoji. Za glazbeni odgoj zaduženi su razredni učite- lji, koji se pomažu kako najbolje znaju.

Suvišno se spominjati da su u takvim prilikama većinom mršavi rezultati glazbenog odgoja, a to znači da omladina, koja nakon osmogodišnje ško- le ne nastavlja daljnje školovanje, ostaje za umjet- nost glazbe neosjetljiva i neprijemljiva.

Činjenica je, da glazbeni odgoj u našim osmogo- dišnjim školama, srećom ne svima, samo djelomi- ce ispunjava svoj cilj. Kada to navodim, mislim na to da se u glazbenom odgoju ne posvećuje dovolj- na briga brižljivo odabranim narodnim melodija- ma širom svijeta, a posebno melodijama i temama skladatelja neprolazne vrijednosti. Još se uvijek »njeguju« tobože instruktivne pjesmice, s besmi- slenim riječima i isto takvom glazbom (melodi- jom). Kao da se glazbeni odgajatelji plaše dodira s glazbenim velikanima, pa se zadovoljavaju plit- kim tvorevinama raznovrsnih i mnogobrojnih dile- tanata. Takva se praksa ničim ne može i ne smije opravdati!

Glazba je duboko čovječna umjetnost, kojoj treba pristupati odgovorno, s poštovanjem i zahval- nošću, a nipošto lakovjerno i neodgovorno.

+

Zbog potpunijega razumijevanja ovoga prikaza, moram se osvrnuti na čimbenike koji utječu na stanje glazbenog odgoja na njegovu drugom raz- vojnom stupnju. Pitanja koja traže odgovor glase:

- Kakav nam je kadar nastavnika glazbenog odgoja?
- Da li zadovoljava nastavni plan i program glazbenog odgoja za osmogodišnje škole?
- Kakvi su nam udžbenici za glazbeni odgoj?
- Jesu li nastavnici glazbenog odgoja dovoljno spremni i što im nedostaje?

e) Kako se ocjenjuje glazbeno znanje učenika?

f) Sto bi trebalo mijenjati (reformirati) u cilju postizanja boljih odgojnih dostignuća?
Evo odgovora!

a) Očigledna je neujednačena sprema naših nastavnika glazbenog odgoja. Razloge tomu treba tražiti u neusklađenosti uvjeta pod kojima se školuju, stručno spremaju i osposobljuju naši nastavnici. Osposobljuju ih Srednje glazbene škole, Više pedagoške škole, Pedagoške akademije i Muzičke akademije. Trajanje i uvjeti studija na tim školama veoma su različiti, a još se više međusobno razlikuju njihovi nastavni programi. Dok su zahtjevi za sviranje glasovira za jedne prilično visoki, drugi se osposobljuju s minimalnom (početničkom) vještinom sviranja. Ni jedni ni drugi nisu dovoljno upućeni u fiziologiju pjevačkih organa, u postavu glasa i u čuvanje — osobito dječjih — glasova. O disanju, tvorenju vokala, jasnom izgovaranju teksta i o radu s pjevačkim zborom malo zna većina nastavnika. Neujednačena i djelomice krnja sprema je razlog što nastavnici glazbenog odgoja vješto izbjegavaju ona područja svoje struke kojima ne vladaju dovoljno.

Navedeni nedostaci obnavljaju se iz godine u godinu, dok se netko ne bude sjetio da smo u Hrvatskoj imali dobru i korisnu ustanovu za stjecanje kvalifikacija za nastavnike glazbe. Postojala je državna *Ispitna komisija za kvalificiranje nastavnika glazbe i pjevanja*. Pred tu komisiju mogao je stupiti kandidat koji je proučio Uredbom određene predmete na nekoj glazbenoj školi, ili privatno. Ispit se sastojao od pismenog dijela (izradba teme iz povijesti glazbe i dva zadatka iz harmonije — harmoniziranje zadane melodije i izradba šifriranog basa). Na praktičnom (usmenom) dijelu ispita kandidat je morao dokazati da okretno pjeva (prima vista) predložene vokalne melodije; da zna uvježbati i voditi višeglasni zbor; da ispravno može otpjevati (unaprijed zadanu) klasičnu ariju i popijevku romantičnog autora; da okretno umije na glasoviru pratiti pjevanje pjevača; da vješto svira modulacije koje bude zadavao ispitivač; i konačno, da odgovori na nekoliko pitanja s područja poznavanja glazbenih oblika, poznavanja orkestralnih instrumenata i poznavanja pjevačke tehnike.

Molbi za polaganje ispita kandidat je trebao priložiti pismeni dokaz da je prisustvovao najmanje 10 puta satima glazbenog odgoja u više opće-obrazovnih škola gdje je i sam održao tri predavanja učenicima.

Moram ovome dodati da je takav ispit položio lijep broj kandidata, koji su postali vrijedni nastavnici glazbe, vrsni zborovode, a oni koji su stavnici i završili više studije, postali su cijenjeni profesori Muzičke akademije i profesori u srednjim glazbenim školama.

b) Nastavni plan za glazbeni odgoj u školama prvoga stupnja (osmoljetke) za sada zadovoljava. Isto se ne može reći za nastavni program koji ne odgovara suvremenim pedagoškim dostignućima, a nastavnicima ne daje jasne smjernice, niti postavlja određene zahtjeve u pogledu gradiva koje bi moralo biti savladano u svakom razredu. U nastavni bi program trebalo uvrstiti i opseg gradiva i upute za rad učitelja na prvom razvojnom stupnju.

Velike smetnje u radu stručnih nastavnika izaziva okolnost da glazbeni odgoj u nekim školama preuzima stručnjak već u četvrtim razredima, dok u drugim školama počinje raditi tek s petim razredima. U oba se slučaja od nastavnika zahtijeva da završi programom propisano gradivo za peti razred, premda je gradivo četvrtoga razreda morao obraditi (nastavnik u lošijem položaju) istom u petom razredu, jer ga učitelji četvrtoga razreda nisu mogli (a vjerojatno ni znali) stručno proraditi. Zašto sastavljači programa nisu predvidjeli tu okolnost i pronašli izlaz iz te zbrke?

U nastavnom programu nastavnici ne nalaze upute za izbor glazbenih djela namijenjenih slušanju i vrednovanju glazbe. Nisu navedene ni komponente glazbenog odgoja koje dolaze u obzir za svaki razred. Glazbeno opismenjavanje (intonacija, ritam, glazbeni diktati, pjevanje s lista, dvoglasno i troglasno pjevanje) trebalo bi uvrstiti u sve razrede osmogodišnje škole, a gradivo povijesti glazbe smanjiti i povezati ga s slušanjem muzike.

c) Postojeći udžbenici za glazbeni odgoj u osmogodišnjim školama ne odgovaraju sadržajno, a pisani su tako naivno, da to opažaju i učenici.

Melodijâ glazbenih majstora, a ni melodijâ naroda Evrope nema u tim udžbenicima, premda bi baš takve melodije mogle odlično poslužiti za glazbeni odgoj djece i omladine. One su neiscrpna riznica u kojoj se nalazi sve što mogu i trebaju učenici da nauče o glazbi. Stari načini i melodija u molu nisu obrađeni sistematski ni stručno. Slaba su (djelomice i pogrešna) teorijska objašnjenja. Stil kojim su pisani udžbenici (za 4.5. i 6. razred) ne odgovara mentalnoj razini učenika kojima su namijenjeni. Dovoljno je usporediti čitanke i glazbene udžbenike za iste razrede, pa će ogromna razlika u stilu i obračnju učenicima biti bjelodana.

Glavni se prigovor postojećim udžbenicima svodi na to da u njima nema umjetničkog ukusa i stručne odgovornosti, a ima suviše malo onakve glazbe kojoj je vrijednost neosporna.

Glazbeni odgoj bez mnogo vrijedne glazbe mora promašiti svoj cilj!

d) Teško je ustvrditi da naši nastavnici glazbenog odgoja nisu dovoljno spremni. Pa ipak: velikoj većini njih nešto nedostaje. Neki, na primjer, slabo vladaju instrumentom kojim se služe u nastavi, drugima nedostaje šire poznavanje metoda za predmet, trećima je suviše skučen kulturni horizont, neki se teško izražavaju, poneki se muče održavanjem discipline u razredu, itd., itd.

Zajednički je nedostatak malo ne svijuju nastavnika glazbenog odgoja nehaj za potrebom daljeg usavršavanja, za praćenjem stručne literature, za upoznavanjem stručnih dostignuća u svijetu i u zemlji. Udobna bezbrižnost, podržavana uvjerenjem o dostignutom cilju dobivanjem diplome, suviše je tanka grana, da bi se na njoj zaista moglo udobno odmarati.

Ove zamjerke samo su posljedica nedovoljno organiziranog i krivo usmjerenog studija u školama koje su spremale i osposobljavale naše nastavnike. Mnogo ima suvišnih predmeta (i opširnog gradiva u njihovim okvirima) od kojih nastavnici u svojoj praksi nemaju nikakve koristi. Dok profesori nastoje da od svojih studenata stvore nekakve glazbene enciklopediste, oni stvaraju ipak samo diletante, kojima nedostaju mjerila kojima bi mogli izmjeriti pravu vrijednost onoga što su učili i — uspješno položili. Takav stručni diletanti-

zam djeluje negativno na razvoj i procvat umjetničkog ukusa, a bez dovoljne zalihe toga ukusa nije moguće vrednovati i pravilno ocijeniti glazbena ostvarenja.

Mijenajmo, dok ne bude kasno, nezdrave razloge, pa će nestati i neželjene posljedice!

e) Način na koji se u osnovnim školama ocjenjuje glazbeno znanje učenika sasvim je krivo postavljen. Takvo je ocjenjivanje suprotno glavnome cilju glazbenog odgoja u osnovnoj školi.

Glavni je cilj učenicima toliko približiti dobru

glazbu da je oni sami traže, ma gdje našli priliku da je slušaju, jer su otkrili da je glazba nešto lijepo i dragocjeno što može postati svojina siromašnog i možda nesretnog djeteta. Pokušajte odgovoriti može li se prisni odnos i ljubav prema glazbi mjeriti mjerilima kakvim se mjeri čisto znanje, bez sudjelovanja srca i duše?

Razni »testovi« i slične doskočice psihologa i statističara ne mogu dati pravi odgovor na gornje pitanje!

(Nastavak slijedi)

Naskoro izlazi:

Ljubomir Galetić: MISA ZA POKOJNE

za jednoglasno i višeglasno pjevanje
uz pratnju orgulja ili harmonijuma.